

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום שישי פרשת לך לך | ט' מרחשוון תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

כמה פעמים אאע"ה עלה לארץ ישראל?

בשיעורים הקודמים זכינו ב"ה ללמוד בענין ג' הפעמים שאאע"ה עלה לארץ ישראל, בראשונה עלה לא"י לכרות ברית עם הקב"ה בין הבתרים, כמבואר בתוס' (שבת י:), ועי"ז קיבל חשק והשתוקקות לא"י אף לאחר שהוכרח לחזור לבית אביו לקיים מצות כיבוד אב, וכמבואר בסוף ספר חרדים שהעליה הראשונה הייתה כעין 'טועמיה' לטעום את קדושת א"י ועי"ז השתוקק תמיד לשוב, אלא שהיה מנוע מצד מצות כיבוד אב. ואח"כ הקב"ה אמר לו (יב,א) לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך 'לך אני פוטר מכיבוד אב' (בראשית רבה לך לך לטז). ואח"כ (יב,י) ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם ואח"כ (יג,א) ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה, זו העליה השלישית לארץ ישראל.

אוויר קדושתה של ארץ ישראל מחכים

ובשיעור הקודם למדנו שבעליה השניה היה הו"א שמא השתוקק לא"י מצד שהיא מקום מוצלח מבחינה גשמית, שהרי היא ארץ זבת חלב ודבש, אך לאחר שהיה רעב ובגללו ירד למצרים, ושם התעשר בעושר גדול, ולעשיר אין הבדל באיזה מקום הוא נמצא, כי בעזרת ממונו הוא יכול לקנות ככל אשר תתאוה נפשו - כל סוגי מזון שבעולם, לכן אאע"ה הוצרך לעלות לארץ ישראל פעם שלישית שעליה זו הייתה ללא התייחסות לטוב הארץ הגשמי אלא רק לשם קדושתה בלבד, ואדרבה, ויעל אברהם ממצרים הנגבה - הלך לנגב שהוא מקום מנוגב, להורות שעיקר תשוקתו מאז ומעולם אינה אלא לקדושתה הרוחנית, כי אווירא דארץ ישראל מחכים, ואין חכמה כחכמת קרבת אלקים.

'אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה'

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי איך ליישב את הדברים האלה עם דברי הרמב"ן שכתב (יב,י) 'ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה' שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש בא'להים כח לעזור ולהציל גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי הא'להים ברעב יפדנו ממות, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע והחטא'.

אברהם אבינו עמד בעשירה נסיונות

וקשה שהרי התנא אומר במשנה (אבות ה,ד) עשירה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכלם, משמע שעמד בכל הנסיונות בתכלית השלימות, וכן אנו אומרים בכל יום ומצאת את לבבו נאמן לפניה (נחמי' ט,ח). ואיך הרמב"ן אומר שחטא חטא גדול בשגגה על שעזב את ארץ ישראל, ושהקב"ה מחיה את יראיו בעת רעב, וכמ"ש הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו, להציל ממות נפשות ולחיותם ברעב (תהלים לג,יח).

למה אמר 'אחתי היא'

עוד הקשה עליו הרמב"ן על שאמר (יב,יט) אחתי הוא מפני היראה, והרי היה לו לבטוח בה' ולא ללכת בדרכי ההשתדלות. ועוד שהרי בתחילה החביא אותה בתוך התיבה ולא עזר לו מאומה, שהרי תפסו והוציאו אותה מהתיבה, אם ההשתדלות אינה מועילה, היה לו לבטוח בה' ולומר אשתי היא ואעפ"כ יעזרהו השי"ת?

אאע"ה חשש 'שמא יגרום החטא'

וי"ל שאאע"ה ידע שנכדו הרמב"ן תפס עליו על שירד למצרים, וא"כ היה לו לחשוש 'שמא יגרום החטא' ולכן הרגיש שהוא נצרך לעשות השתדלות ולומר אחתי היא...

ועדיין צ"ע שהרי למעשה ההשתדלות הזאת לא הועילה לו כלל, שהרי לקחו אותה לבית פרעה. ואם משום חשש והרגוני על דבר אשתי, והרי הקב"ה כבר הבטיח לו ואברהם ואגדלה שמך, אילו בן דורנו היה מקבל כזאת ברכה מרבי בעל רוח הקודש, היה חי במנוחה ושלווה בלי שום פחד, כ"ש אאע"ה שהקב"ה בכבודו ובעצמו בירך אותו כן, מה המקום לחשוש ולומר אחותי היא?

איך אברם הכניס את שְׂרֵי לכה מקום?

ולכן לדעת הרמב"ן, לא היה לו לדאוג כלל רק לבטוח בה'. ועוד שהרי באמירת אַחֲתִי היא מסר אותה לידם ממש. ואם אאע"ה ידע שהיא תלך עם מלאך ותאמר לה הך ויכה, א"כ מה הצורך לומר אַחֲתִי היא? ישלח תיכף ומיד מלאכים שיכו במצרים. ואם לא ידע שיבא עמה מלאך, איך שלח אותה למקום כזה.

ומאידך צע"ג מה שייך להקשות על אאע"ה כשהתנא אבות מעיד עֲשָׂרָה נְסִינֹת נְתִנָּסָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ, וְעָמֵד בְּכֶלֶם, ובכלל צ"ע מה לו לרמב"ן לכתוב כדברים האלו על אאע"ה.

מהי דרגת האמונה שלך?

אי' בגמ' ב"מ (ע"ה): שלשה צועקין ואינן נענין... ומאן דבִּיש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא. כלומר מי שאין לו פרנסה לו בעיר הזאת, ילך לעיר אחרת. ומאידך כתוב בחובות הלבבות^א שפעם אחת נסע חסיד אחד מחמת רעב למדינה אחרת, ושאל אותו החכם 'וכי חסיד אתה? והרי מעשיך סותרים את חסידותך, אילו היה לך אמונה, היית נשאר בביתך'. וצריך ליישב את דבריו עם דברי הגמ' בב"מ.

וביאר הרה"ק משינעווא זי"ע שהדבר תלוי במדרגת האדם, וממילא צ"ל שהרמב"ן סבר שמדרגת אאע"ה הוא כאותו חסיד שאין לו לנסוע ממקומו מחמת הרעב. כי אאע"ה עמד לפרסם בעולם את האמונה בקב"ה שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואיך יתפעל מהרעב וירד למצרים!?

הבדלים בין עולם הבריאה לעולם האצילות

והנה ביעקב אבינו כשעשיו יצא ללחום בו, שלח לו מלאכים וכו', ומצאנו חילוק בדרשות חז"ל, כי במדרש משבחים אותו על ששלח מלאכים לעשו אחיו, ובזוה"ק מגנים אותו. וביאר החידושי הרי"ם זי"ע כי יש עולם המדרש, עולם הבריאה, ומצד אותו עולם, יעקב אבינו היה מוכרח לשלוח מלאכים אל עשו אחיו. ויש עולם הזוה"ק עולם האצילות, מצד אותו עולם לא היה לו לשלוח מלאכים, ולכן חז"ל בזוה"ק מגנים את הדבר. יעקב אבינו עשה מה שצריך בעולם הבריאה, וכך היה רצונו ית'. אף שבבעולם הזוה"ק היו טענות על המעשה הזה.

למה לדרוש לגנאי כשאפשר לדרוש לשבח?

כך היה באאע"ה יש בחינה שהיה צריך דווקא לרדת למצרים, שהרי המשנה שהיא נחלת כלל ישראל, כתוב שְׁעָמֵד בְּכֶלֶם. והרמב"ן כתב כדברי הזוה"ק שהיה כמו חטא, והרהיב עוז לכתוב 'חטא גדול', ולא חטא קטן. מה הענין לדרוש לגנאי כששייך לדרוש לשבח? והרי מוכרח להיות טעמים מכובדים לזה [וכאשר למדנו בעש"ק פ' נח שלנח הייתה תועלת גדולה ממה שדרשו אותו לגנאי]. ולא עוד אלא שזה בניגוד למשנה מפורשת העוסקת בענין זה עצמו ודורשין אותו לשבח וְעָמֵד בְּכֶלֶם. וכמ"ש הר"ב מברטנורא (אבות שם) שהנסיון הראשון מִעֲשָׂרָה נְסִינֹת היה 'לך לך מארצך', והנסיון השני הוא 'ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה'. איך הרמב"ן יפרש וְעָמֵד בְּכֶלֶם!?

למה מסתירים את שבחי אאע"ה

ושמעתי ממו"ר הגה"צ רבי משה וואלפסאן זצוק"ל ברעוא דרעוין בשבת קודש פרשת לך לך, שבתחילת פ' נח הכתוב משבח אֱלֹהִים תּוֹלְדֵת נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ, ופרש"י שם שיש כלל זְכָר צְדִיק לְבָרָכָה (משלי יז) שכשמזכירים שם של צדיק, צריך תיכף לספר בשבחו. וא"כ צ"ע מדוע באאע"ה לא סיפרו בשבחו? וְאֱלֹהִים תּוֹלְדֵת תִּרְחַח הוֹלִיד אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר וְאֶת הָרָן (יא,בז) ולא סיפר מאומה בשבחו של אאע"ה, לאן נעלם הַזְכָּר צְדִיק לְבָרָכָה בהזכרת שמו של אאע"ה? והרי היה יכול לספר שהיה איש צדיק

^א **חובות הלבבות** (פתיחה לשער ד) ונאמר על אחד מן הפרושים, כי הלך אל ארץ רחוקה לבקש הטרף בתחלת פרישותו, ופגע אדם א' מעובדי כוכבים בעיר, אשר הלך אליה, אמר לו הפרוש: כמה אתם בתכלית העורון ומעוט ההבנה בעבודתכם לכוכבים. אמר לו האמגושי: ומה אתה עובד? אמר לו הפרוש: אני עובד הבורא היכול, המכלכל האחד, המטריף, אשר אין כמוהו. אמר לו האמגושי: פעלך סותר את דבריך. אמר לו הפרוש: והיאך? אמר לו: אילו היה מה שאמרת אמת, היה מטריפך בעירך, כמו שהטריפך הנה, ולא היית טורח לבוא אל ארץ רחוקה כזאת, ונפסקה טענת הפרוש ושב לארצו, וקבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא מעירו אח"כ.

תמים וסיפר בעולם כולו שיש בורא המהווה ומשגיח על הכל, ושלחם בנמרוד וישליכוהו לאור כשדים ונעשה לו נס וכו'. הפסוק שותק מכל זה, רק נכנס לספר שהקב"ה אמר לו 'לך לך.. אל הארץ אשר אראך'.

כשמזכירים שם של צדיק - יש לספר בשבחו

ואם ברש"י בפ' נח אומר בקצרה 'הואיל והזכירו סיפר בשבחו', במדרש יש ד' דפים ארוכים מאד שלאחר הזכרת שם הצדיק יש לספר בשבחו, וא"כ צ"ע מה נשתנה אאע"ה שהזכירו בתחילה ולא סיפר בשבחו?

התורה משבחת רק את ה'ה'

ואדרבה, דווקא על אחיו ה'ה' מוזכר שבחו וימת ה'ה' על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים, דהיינו שמסר נפשו על קידוש השם. ורק בתורה שבעל פה מגלים לנו כל המעשה דאאע"ה, ואילו בפסוקים לא כתוב תחילה שוב שבחו, אע"פ שכבר היה מה לשבח אותו כהנה וכהנה. כי בריש פ' לך מדובר כשכבר היה אאע"ה בן ע"ה שנים. והרי בן מ"ח כבר הכיר את בוראו והיה מגייר את האנשים ושרה את הנשים, והיה מכניס אורחים, והיה זקן ותופס בישיבה, והיה מגלה אמונתו ית' בכל העולם כולו, והשליך נפשו מנגד בעבור האמונה הק'. ואעפ"כ שותק הכתוב מכל השבחים האלו? אתמהא!

למה ה' בחר באברהם?

והענין יבואר ע"פ המחלוקת הנודעת בין רבותינו המהר"ל והרמח"ל בענין אַתָּה הוּא ה' הַאֵלִים אֲשֶׁר בְּחִרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאֹרֶץ כְּשָׁדִים (נחמי' טז), האם הבחירה הזאת הייתה בגלל מעשיו הטובים או לא.

לא בגלל מעשיו הטובים

רבינו מהר"ל כתב בספרו 'גבורות השם' (פ"ז) שאאע"ה נבחר ע"י השי"ת לא בעבור מעשיו הטובים, והוא יסוד גדול שהבחירה שהשי"ת בחר בנו הוא למען רצונו הנעלם, ואין טעם ברצון, אף שאברהם היה גדול ומופלג במעשיו הטובים, אבל לא משום כך הקב"ה בחר בו.

אַבְרָם נבחר לפני שמצאת את לבבו נאמן לפניך

ומכאן יש חיזוק עצום ושורש גדול לכל אחד מישראל, יהיה באיזה מצב שיהיה, ידע נאמנה שהקב"ה בחר בו באהבה נצחית. אף שמצד מעשיו אינו ראוי לכך. וכמ"ש (מלאכי א, ב) אֶהְבֶּתִּי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאַמְרָתֶם בְּמֶה אֶהְבֶּתֵנוּ הֲלוֹא אֲנִי עָשָׂו לְעֵקֶב נָאֵם ה' וְאַהֲבָה אֶת יַעֲקֹב, וְאֶת עֵשָׂו שָׂנֵאתִי. כשם שאין אדם יכול להסביר למה הוא אוהב מאכל כזה או כזה, כי אין טעם ברצון, כך אין הסבר וטעם מדוע בחר בנו השי"ת, זוהי בחירה מצדו ית'. בְּחִרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאֹרֶץ כְּשָׁדִים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. ורק אח"כ נאמר וּמִצָּאתָ אֶת לְבָבוֹ נָאֵם לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עֲמֹו הִבְרִית. לא נאמר 'אתה הוא האלקים אשר מצאת את לבו של אברהם נאמן לפניך ובחרת בו'. אלא תחילה בחר בו, והוציאו מאור כשדים, ואח"כ נאמר שהייתה לו ית' 'מציאה' שמצא את לבבו נאמן לפניך.

הבטחת ארץ ישראל - גם אם לא יהיו ראויים לכך

וכתב המהר"ל (חלק בפ"ז וחלק בפרקים אח"כ) שהקב"ה הבטיח לאאע"ה שיתן לזרעו את ארץ ישראל, היינו אף כשלא יהיו ראויים לכך. וכן נאמר לו בברית בין הבתרים 'ידוע תדע' הגם שילכו בדרך לא להם, ועבדום וענו אותם מחמת החטא, יסוד גדול גילה לו הקב"ה באותו מעמד שהחטאים אינם שורשיים בישראל אלא מקריים וחיצוניים בלבד. ואין נאחזים כלל במציאות של ישראל אלא כדבר חיצון הנתפס בבגדו של אדם.

אַהֲבַת אוֹתָנוּ - בלי סיבה

ולכן הקב"ה לא סיפר תחילה בשבחו של אאע"ה, כדי שלא יעלה על הדעת שזו סיבת בחירתו של הקב"ה באאע"ה, משום היותו צדיק בעל מעשים כשרים. ואז היה אדם אחר נופל לחלישות הדעת 'מכיון שהמעשים שלי אינם עושים לו ית' נחת רוח, מי אומר שעכשיו השי"ת בחר בי'. ועי"ז היה נחלש כל עיקר שורש האמונה באַתָּה בְּחִרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים אֶהְבֶּת אוֹתָנוּ וְרָצִית בָּנוּ.

אַתָּה בְּחֶרְתְּנוּ - גַּם בַּצִּטְדִּין הַכְדוּרָגֵל...

כי באמת אדם צריך לדעת שאפילו כשהוא במדרגה נמוכה מאוד, גרוע שבגרועים, יוכל לומר בשמחה אַתָּה בְּחֶרְתְּנוּ. מִכָּל הָעַמִּים, גם בעודו עומד בתיאטרון בשעת משחק כדורגל יאמר אַתָּה בְּחֶרְתְּנוּ. מִכָּל הָעַמִּים, אף שאתה משחק בכדור כמו גוי, אתה בועט והוא בועט, אעפ"כ ה' בחר בנו מכל העמים, והוא חידוש נפלא למעלה מכל דעת וטעם, סְתוּר מִכָּל סְתוּר, וְעָמוּס מִכָּל עָמוּס וּמִכָּל כְּמוּס.

יש ענין לספר על "חטאיו" של אאע"ה

ועפ"ז ביאר רבי משה וואלפסאן את דברי הרמב"ן הפלא ופלא, שהיה ענין מיוחד לא רק שלא לספר בשבחו של אאע"ה אלא גם לספר על 'חטאיו' כביכול, לא די שבראשית הידיעה שלנו על אאע"ה מפסוקי התורה - לא נדע על מעלותיו ושבחיו, כי לא כבשאר הצדיקים 'הואיל והזכירו סיפר בשבחו', באאע"ה הזכירו ולא סיפר בשבחו, אך עדיין לא סיפר הכתוב בגנותו, וא"כ יש לאדם להתחזק רק אם אין לו מצוות ולא עבירות, אך מה יעשה מי שנפל לחטא, מי יאמר שגם במצב כזה הקב"ה בוחר בו באהבה כלולה?

קוים הַתְּהִלָּה בְּאַרְץ - למרות החטא

לכן הקב"ה המתין שנים רבות עד שיבא הרמב"ן ויכתוב בפירושו על התורה 'חטא גדול חטא', ואז נמצא שהנסיון הראשון 'לך לך' לא עמד בו כראוי, כי תיכף לאחר ג' חדשים כבר היה רעב בארץ וירד אברם מצרימה [ב'סדר עולם' יש דעות שזה היה יותר מג' חדשים] וכבר 'מאשימים' אותו על 'חטא' ראשון בעצם יציאתו מארץ ישראל, וה'חטא' השני שגרם לשרה להיכנס לבית פרעה. ואעפ"כ כשחזר לארץ ישראל הקב"ה הבטיח לו את כל ההבטחות הגדולות באהבה שלימה, כאילו לא היה כלום. שהרי תיכף כשחזר לארץ ישראל, ה' אמר לאברם שֶׁאֵין לָךְ עֵינִיךָ וְרָאָה מִן הַמָּקוֹם אֲנִי אֶשֶׁר אַתָּה נָשָׁם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֵּמָּה. כלומר מן המקום שאתה שם, מאותו מקום שהרמב"ן כתב עליו שנכשלת בחטא גדול, אעפ"כ אני נותן את ארץ ישראל לך ולזרעך עד עולם. קוים הַתְּהִלָּה בְּאַרְץ לְאַרְצָהּ וּלְרִחְבָּהּ כִּי לָךְ אֶתְנָנָהּ.

החטא דומה לנוצה שנתפסה על הבגד

ועל זה נאמר לאאע"ה, 'ואתה סימן לבניך', מה שהרמב"ן כתב עליך בחינת חטא, ולמרות זאת השי"ת בחר בך באהבה והבטיח לך ירושת הארץ, וכדברי מהר"ל שאין החטא שייך לישראל כלל, כי אינו חלק ממנו בעצם, אלא רק כנוצה שנתפסה על הבגד, כך אני בוחר בבניך אחריו עד עולם, בכל מצב ומצב. ולכן הרמב"ן הפליג כמה שיותר לכתוב על אאע"ה לשונות של חטא, - הכי הרבה שהיה יכול לכתוב עליו היה 'חטא גדול חטא בשגגה' יותר מזה לא היה שייך לכתוב על אאע"ה ח"ו.

יכלו למצוא בו חסרונות

ובהמשך דבריו הזכיר לשון **רשע** 'ועל המעשה הזה נגזר על זרעו גלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה **הרשע** והחטא'. כי המהר"ל רק אמר שהקב"ה בחר באאע"ה לא מצד מצותיו אלא בחירה עצמית, אבל הוצרך הרמב"ן להוסיף שלא רק שלא היו זכויות אלא היה מקום לדרוש ולמצוא בו חסרונות וחטא גדול, ואעפ"כ בחר בו הקב"ה בבחירה שלימה, ואחר כל זה המשיך הקב"ה בדרך בחירתו והבטיח לו א"י בשלימות.

ישמעאל ועשיו היו כלולים באברהם

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי איך התנא באבות אומר **וְעַמִּד בְּכֶלֶם**?! בו בזמן שהרמב"ן דורש עליו כך? ולכן עלינו לזכור מִשְׁכַּח בְּסִפְהָּ בְּרַמְבַּ"ן בְּמִ"א וְכֵן בְּמִהְרָ"ל, שְׁבִאֲעֵ"ה הֵיוּ ב' בחינות, האחד הוא כאיש פרטי שעובד את ה', והשני הוא אב של אומה שלימה כלל ישראל. הוא ראש לכל הבחינות של ישראל המסתעפות ממנו. והנה מצד בחינתו האישית הוא מושלם וצדיק גמור, אך מצד ההסתעפות האמורה לצאת ממנו יש כמה כוחות מחולפים זה מזה. כִּמְ"שׁ בְּגִמ' יְבֻמוֹת (קג:): שעד יעקב אבינו לא פסקה הזוהמא. לא מצד אאע"ה שהוא כאיש פרטי צדיק גמור בתכלית השלימות. אלא שמצד ההשתלשלות אחריו, עדיין היה כלול שם ישמעאל ויצחק, ובתוך יצחק זוהמת עשו, עד שיבא יעקב ותהא מטתו שלימה.

למה הוצרכו לעקוד את רגליו של יצחק ע"ג המזבח?

ובמ"ש החת"ס בדרשות ראש השנה על השאלה הידועה בברכת זוכר הַבְּרִית שהמג"א דן איך לסיים הברכה וְעִקְדָת יִצְחָק, לְזָרְעוֹ (נָשַׁל יַעֲקֹב) הַיּוֹם בְּרַחֲמִים תִּזְכֹּר, ואם יש להוסיף 'לזרעו של יעקב' כשיטת מהרי"ל, כדי להפיק את עשיו. לדעת החת"ס יש לומר לְזָרְעוֹ הַיּוֹם בְּרַחֲמִים ולכוון על זרעו של יצחק, ולכלול גם את עשו. לא מצד שיטת הג"מ רבי יעקב עמדין זי"ע שמותר להתפלל גם על הגוי, לא ולא! אלא שכל הסיבה שהוצרכו לעקוד ולקשור את ידיו ורגליו של יצחק על גבי המזבח, לא היה זה מצד יצחק בעצמו, שהרי זקננו קפצו לאש על קידוש השם מבלי שיעקדו אותם, וכי לא כתב הר"א זי"ע בצעטל קטן שיחשוב שהוא משליך עצמו במסירות נפש בתוך אש הגדולה, יצחק אבינו על אחת כמה וכמה?

להזכיר את סיבת הצורך ב'עִקְדָת יִצְחָק

וביאר החת"ס שאין זה מבחינת יעקב שבו אלא מבחינת עשו שבו, ולכן אומרים 'ועקדת יצחק היום ברחמים לזרעו תזכור', כלומר, וְעִקְדָת יִצְחָק, מה שהוצרכו לעקוד ולקשור את יצחק, היה זה בסיבת זרעו עשו שהיה כלול בו, בעבורו היה צורך לעקוד אותו, ולא מצד יעקב אבינו כלל. פשיטת הצוואר לשחיטה הייתה מצד יַעֲקֹב שבו, והצורך לעקוד את איבריו כדי שלא יבעט ח"ו באביו, זה היה מצד עשיו שבו.

העומד לחתוך - כחתוך דמי

וכן באאע"ה היו כביכול חלקים שעדיין לא נתבררו ממנו, אף שמצד היותו איש פרטי 'מצאת את לבבו נאמן לפניך' וכדברי התנא באבות 'ועמד בכולם', אבל שאר העניינים היו מצד ישמעאל שבתוכו. לא מצד עצמו ומהותו של אאע"ה, ולכן אינו אחוז בזה כלל, כי הוא עתיד להתברר ולצאת ממנו, והרי לדעת רבי מאיר (חולין עג.) שכל העומד להתברר כבורר דמי, אין זה שייך בעצם לאאע"ה, כי כאיש פרטי הוא 'עמד בכולם'.

אַבְרָהָם שָׁמַע בְּקוֹלִי - וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי

ומה שאמר 'אחותי היא' והכניס את שרה אמנו ע"ה לסכנה, אין זה מצד בחינתו אלא מהחלק שצריך להתברר ע"י זרעו. כי מצד בחינתו בעצמו הקב"ה מעיד עליו שבח נפלא יַעֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי מִצֻּרְתִּי חֲקוֹתִי וְתוֹרָתִי.

וגם בכל ישראל יש בחינת שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות הגורמים להם לחטוא ח"ו, ולא מצד עצמם ומהותם כלל.

למפרע לא יבינו מה ה'חטא הגדול'

ומעשה אבות סימן לבנים, לכן הוצרך דבר זה להתגלות כלפי אאע"ה בעצמו. ובסופו של דבר נחיה ונראה שיצא מזה רק טוב, גם מה שאאע"ה ירד למצרים, וגם מה ששרה הייתה בבית פרעה, אף שהרמב"ן כתב על זה 'חטא גדול', אדרבה ואדרבה, בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא נָאֵם ה' יִבְקֹשׁ אֶת עַוֹן יִשְׂרָאֵל וַאֲיִכְנֹו וְאֶת חַטָּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמָּצְאִינָה (ירמי' נ,כ). מעשה אבות סימן לבנים, וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָהֶם לֹא עָמִי אֲתָם - יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֵלִי (הושע ב,א). כי במבט למפרע יראו שמה שנחשב בשעתו כחטא גדול, נועד לתיקון גדול מצד בחינת ימי עולם.

שבני ישראל ישארו קדושים

כי הנה תוך כדי ה'חטא הגדול' - אאע"ה כבר הכין את הישועה הגדולה ביותר לישראל, שהרי הוא כבר ידע אז כי גַּר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֹבְדִים וְעֹנִו אֲתָם אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שהרי הדבר נאמר לו כבר בברית בין הבתרים מלפני חמש שנים. ואאע"ה יודע מהי גזירת הגלות, שבניו עתידים להיות במצרים בטומאת ערות הארץ, ולתקן שם מה שצריך לתקן בשלימות, עד שהקב"ה יעיד על קדושתם השלימה כמ"ש (במדבר כו,ה) חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפָלוּא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי, נִשְׁבְּטִי יְהוֹדָה לְיִשְׂרָאֵל (תהלים קכב,ד) (תנחומא בלק כה) שראובן ושמעון ירדו וראובן ושמעון עלו, אע"פ שהשכל האנושי אינו מבין איך יתכן להחזיק מעמד בכאלו

נסיונות, והרי 'אם בגופן שלטו' איך נשארו בקדושה וטהרה? אמרו חז"ל¹ שיוסף הצדיק עשה הכנה דרבה לגדור את כל הזכרים בקדושה, ושרה אמנו עשתה הכנה דרבה לגדור את כל הנקבות בקדושה. ולכן הוכרחה להיכנס לבית פרעה.

הקב"ה בחר בישראל למרות החסרונות

ולכן אע"פ שאאע"ה אמר אַחֻותִי היא מצד ישמעאל שבו, אעפ"כ הוא לא התנגד לזה מצד היותו איש פרטי, שני טעמים בדבר; האחד כדי שהרמב"ן יוכל לכתוב שזה היה חטא גדול בשגגה, וממילא יתגדל יסוד של הרמב"ן שהקב"ה בחר בבני ישראל אפילו במצב שיכולים למצוא בהם חסרונות. והטעם השני כדי ששרה אמנו תיכנס לבית פרעה ותחליש שם את כוחות הטומאה, כשהיא אמרה למלאך 'הך' - כוחות הרע נחלשו, ועי"ז לא הייתה להם שליטה על בנות ישראל בגלות מצרים, ועי"ז יוכבד ומרים יכלו להינצל מאותו רשע רוצח, וכמאמר חז"ל (עי' שו"ת בית הלוי דרושים דרוש ו) שביקש פרעה להחטיאן ח"ו. ובזכות שרה אמנו זכו להינצל ממנו, וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים בקדושה וטהרה, ומהם יצאו כהונה ומלכות רק בזכות קדושתן וטהרתן. ולכן אאע"ה לא התנגד כנגד כח החטא בשגגה שהיה בו מצד ישמעאל שבו, כמבואר ברמב"ן, כי צפה ברוה"ק שבזכות ירידת שרה לבית פרעה, עתידות בנות ישראל להינצל מכל רע בגלות מצרים.

אברם ראה שהשכינה שורה על שְׂרִי

ולכן אמר עליה אַחֻותִי היא, כי לא חשש שמא ח"ו תבא לידי עבירה, כי באותו מעמד ומצב השיג את מעלת קדושתה, וכמבואר בזה"ק עה"פ הַיָּה נָא יִדְעָתִי כִּי אֲנִי יִפְתַּ מֶלְכָּה אֶת שְׂרָהָה עליה את השכינה הק', זו הייתה הפעם הראשונה שהסתכל וראה שהשכינה הק' שורה עליה, ולכן לא חשש לומר אַחֻותִי היא אף שהרמב"ן יכתוב שזה היה חטא גדול, הרי גם נכדם הרמב"ן הקדוש בעצמו זכה למה שזכה רק בזכות אאע"ה ושרה ע"ה, ורק בזכות ירידתה למצרים גדרה את כל הנקבות, וא"כ שוב אין זה חטא גדול.

למה גלו דווקא למצרים?

ומש"כ הרמב"ן שעל המעשה הזה נגזרה גזירת גלות מצרים, וצ"ע שהרי חמש שנים קודם לכן כבר הייתה הגזירה, ובגלל זה אאע"ה הסכים ללכת למצרים. אלא שמבואר ברש"י (מגילה ט. ד"ה ובשאר ארצות) וכן משמע בתוס' (שבת י:) שבשעת ברית בין הבתרים לא נאמר להדיא לאיזה ארץ יגלו, כתוב רק יִדְעָ תִּדְעַ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעִי בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדִים יִעֲבֹדוּ אֹתָם אֲרָבַע מֵאוֹת שָׁנָה בלבד, ומכיון שאאע"ה עשה את ההכנה במצרים, לכן הקב"ה הולכים למצרים, שאילו יגלו לארץ אחרת ששרה אמנו ע"ה עוד לא הכינה לבנות ישראל גדר קדושה, איך יהיו גדורות בקדושתן באותה גלות ח"ו.

גלות לסינגפור

וזהו פירוש חדש בדברי הרמב"ן 'ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים דווקא ביד פרעה', הרמב"ן בוודאי ידע שהגזרה נגזרה כבר בברית בין הבתרים חמש שנים לפני שירדו למצרים, שכן מוסכם לרוב הראשונים, אלא שבברית בין הבתרים לא היה נאמר לאיזו ארץ יגלו, והיו יכולים לגלות לסינגפור ח"ו, אבל מי היה גוזר שם את הנקבות בקדושה וטהרה? לכן אאע"ה אמר לרדת למצרים ולומר אַחֻותִי היא, כדי ששרה אמנו ע"ה תעשה הכנה דקדושה, לומר למלאכים להכות בקליפות הקשות, ובזכות אותה ירידה - ישראל ירדו למצרים דייקא, ששרה כבר הכינה שם מקום דקדושה, שם 'במקום המשפט שמה הרשע והחטא', כלומר שירידת שרה למצרים הועילה לישראל לשמירה מעליא להיותם הַחֲנֻכִּי וְהַפְּלֵאִי.

הירידה למצרים לא הייתה עונש

ורוב בני ישראל זקוקים לחיזוק שבביאור הראשון, שדווקא לאחר שהרמב"ן כתב עליו שחטא חטא גדול, אעפ"כ נבחר באהבה בדבר ה', לחזק אותנו שגם אחרי נפילותינו הקב"ה בחר בנו. ועתה לאחר שבאנו להבין שאותה

ב שיר השירים רבה (פרשה ד,א [יב] גן נעול אחותי כלה) אמר ר' אבא בר כהנא שרה ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, וכל הנשים נגדרו בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל הזכרים בזכותו.

ג זוהר (לך לך פא:) דָּבָר אַחֵר הַיָּה נָא יִדְעָתִי דְּחֻמָּא עִמָּה נְשִׁיכִינְתָּא. וּבְגִין כִּף אֶתְרַחֵץ אֲבִרְהָם וְאָמַר אַחֻותִי היא.

ירידה למצרים הכינה ישועה גדולה לקדושת בנות ישראל, מובן פשוט שאין כוונת הרמב"ן שזה היה עונש לרדת למצרים, ח"ו, לא עונש כלל, אדרבה הכנה דרבה.

בגלל קנאת האחים ביוסף ירדו למצרים?

כע"ז מבואר בתוס' על דברי הגמ' (שבת י'): 'ואמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים', והקשו בתוס' וכי בשביל זה ירדו למצרים, והרי כבר נגזרה גזירה בברית בין הבתרים? ותירצו שלולא המעשה הזה היו יורדים למדינה אחרת ולא למצרים, ועתה ע"י שני סלעים מילת ירדו למצרים.

יוסף גדר עימו את כל הזכרים

והדברים מופלאים מאד, שהרי כל מה שיוסף הצדיק ירד תחילה למצרים, היה כדי להילחם בקליפת אשת פוטיפר, לשבור את הקליפות כדי שיוכלו הזכרים להיות גדורים בקדושה וטהרה. וכשם שנאמר על שרה כך נאמר על יוסף, אף שכבר קדמה גזירת בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, לא היה מפורש לאיזה מקום ילכו, כיון שיעקב הוסיף ליוסף שני סלעים מילת, התגלגלו הדברים שיוסף ירד למצרים וביטל קליפת ערות הארץ בעבור הזכרים, לכן יכלו לרדת למצרים. יוסף עשה בזמנו לזכרים, את מה ששרה עשתה קודם לכן שהחלישה את קליפת מצרים, כדי לגדור את הנקבות שעתידות לגלות למצרים.

ישועה שצמחה מ'חטא' מכירת יוסף

לולא יוסף, יתכן שהנקבות היו במצרים והזכרים בכוש או מדינה אחרת שאין שם הכנה דקדושה. לכן היו צריכים לעוד 'עבירה' כביכול, שהשבטים יקנאו שהבעקיטשע של יוסף שווה שני סלעים מילת יותר משלהם, וע"ז יתגלגלו הדברים ויוסף הורד למצרים ובזכותו נהיו כל זכרי ישראל גדורים בקדושה וטהרה. והרי לנו עוד ישועת ישראל שהיא תוצאה מ'חטא' מכירת יוסף, שבעבורם יוסף הצדיק ירד למקום טמא ביותר, וכל זאת כדי שיחליש כוחות הרע ובזכותו יזכו בני ישראל להיות גדורים מן העבירה בכל שנות גלותם.

"חטאים" לתועלת ישראל

ונודע מש"כ האוה"ח הק' שהמלחמה עם הנקבה דקליפה יותר קשה מהזכר דקליפה^ד, לשרה אמנו ע"ה הייתה מלחמה קשה, כשהיכתה את הקליפות בתוך ביתו של פרעה שהיה זכר, ובזכותה נגדרו כל הנקבות מישראל מקליפת הדוכרא דקליפה. ויוסף הכה קליפות קשות יותר עם נוקבא דקליפה, ויעזוב בגדו אצלה וינס ויצא החוצה. ובזכותו נגדרו כל הזכרים מקליפת הנוקבא דקליפה. ולכן הוצרכו שני ה'חטאים' לתועלת ישראל, הן ה'חטא גדול' של ירידת אאע"ה למצרים, והן ה'חטא' של מכירת יוסף, הכל כדי שארץ מצרים תהא מקום מוגדר לקדושתן של בני ובנות ישראל.

לפעול מה שצריך - בתוך הנסיון

ומש"כ במשנה (אבות ה,ד) עֲשֶׂה נְסִיוֹנוֹת נְתִנָּסָה אֲבִינִי, וְעַמִּד בְּכָלֶם, יש לפרש שעמד חזק ואיתן בכולם להיות בתוך הנסיון ולפעול מה שצריך לפעול, כי הוא הבין היטב מה הקב"ה רוצה ממנו, ואף שהרמב"ן יכתוב עליו 'חטא גדול', תהיה מזה תועלת גדולה לכל בנות ישראל בגלותן. ועוד שכל בני ישראל יתחזקו לדעת שהקב"ה בוחר בנו כמו שאנחנו, אפילו בלי מצוות ועם חטאים. והרי שכל מעשיו של אאע"ה קדש קדשים, ירד למצרים וחזר לארץ ישראל בפעם שלישית, ובעליה השלישית הזאת יש מעלה מיוחדת כמבואר בשיעור הקודם. ועפ"ז נמצאו כל דברי חכמים קיימים.

ד אור החיים (ויחי מט, יא אוסרי לגפן) ובחזיון הראוני בחלום שהאבקתי במלחמה עם הזכר, ויהי נקל בעיני להכניעו, והפלתי אותו בכחי, ולנקבה נתאמצתי בכל כחי כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעלה הזכר.

תענית חלום בשבת

חז"ל אמרו^ה שהמתענה תענית חלום בשבת, קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת. והקשו בגמ' ממה נפשך, אם אומרים לו להתענות תענית לתעניתו, איך מתירים לו להתענות לכתחילה תענית חלום בשבת? ותירצו שאכן בתענית בשבת יש חטא, אבל הזכות של התענית גדולה יותר מהחטא. ועל חלק החטא אומרים לו שיכפר ע"י תענית לתעניתו. הרי שיש מהלך פלאי שיש בו חטא וגם זכות. כך היה אצל אאע"ה, אם הרמב"ן כתב שזה חטא גדול לרדת למצרים, ידע אאע"ה שיש זכויות גדולות מדאי שאי אפשר להפסיד אותם, מוכרח לרדת ולומר אַחוּתִי היא, כדי לגדור את כל בנות ישראל בגלות מצרים.

אאע"ה השתוקק להיות 'בעל תשובה'

החת"ס זי"ע כתב שאאע"ה יצא מארץ ישראל למצרים, והרגיש מאד את דברי הרמב"ן שזה חטא גדול, לכן כששב לארץ ישראל חזר בבחינת בעל תשובה. ולכן טוב לו לאאע"ה שייאמר עליו כלשון הזה, אינו רוצה לוותר על זה, כי הוא משתוקק למדרגת בעל תשובה, שכבר אמר נכדו ריש לקיש שמדרגת בעלי תשובה גדולה יותר ממדרגת הצדיקים.

למה לא שינה מהאכסניה שלו?

וזש"כ וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שֵׁם אֶהְלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי, כי בתורת בעל תשובה חזר אאע"ה לכל אלו המקומות והאכסניות שדרך שם יצא מא"י למצרים, דאליבא דהרמב"ן היה בזה חטא גדול כי הכל ידעו תחילה שהוא בא לארץ ישראל בדבר ה', והנה לבסוף הוא צריך לצאת מא"י בבגד פנים מחמת הרעב. לכן חזר לכל אותם המקומות לחזור ולקדש שמו ית' שם. וכדברי הגמ' (יומא פו:) היכי דמי בעל תשובה, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה... **באותו פרק, באותו מקום.** ולכן דקדק הכתוב לספר שהוא חזר לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שֵׁם אֶהְלָה בְּתַחֲלָה, ולא שינה מהאכסניה שלו.

היו לו 'תשובות' לכל השאלות

וזש"כ רש"י ש'פרע הקפותיו', כי עתה היו לו תשובות על כל השאלות שהיו שואלים אותו ברדתו למצרים, כי עתה יהיה יותר שלימות בשבתו בא"י אחר רדתו למצרים. וזהו הלשון 'פרע' כלומר לשלם, וכן הוא ענין תשובה שאדם מתקן העבירה ומשלם החוב.

אַבְרָם נִקְרָא - בְּשֵׁם ה'

ומנא לן שנתעלה למדרגת בעל תשובה, יותר ממדרגת הצדיק, שהרי הכתוב מעיד שהוא עצמו זכה להקרא בשמו ית', ... אֶל מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שֵׁם בְּרֹאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה'. הוסיף הכתוב להזכיר שמו 'אברם', לומר שהוא עצמו נקרא בשם ה'. כמאמרם ז"ל (ב"ב עה:) עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקדוש ברוך הוא. וטרם היותו "בעל תשובה" עדיין לא זכה לכך, אלא רק עכשיו בהיותו בעל תשובה. ונמצא שאע"פ שאינו חטא ממש, הרמב"ן כתב עליו כך, כדי שיזכה למדרגת בעל תשובה שהיא גדולה יותר מצדיק גמור.

גם הרמב"ן ידע זאת

וזאת מלבד מה שנתבאר לעיל שאע"פ שב'שטחיות' נשמע מדברי הרמב"ן שחטא חטא גדול, ב'פנימיות' נתבאר שעשה עבודה גדולה לתועלת כל ישראל. ובלי ספק שהרמב"ן עצמו גם ידע זאת, כי הרמב"ן (לך לך יב,ו) הוא זה שמייסד לנו את היסוד הגדול ד'מעשה אבות סימן לבנים', אף שבמדרש יש כבר מקורות לזה, רבינו הרמב"ן הרחיב בזה מאד. וא"כ כל פרט ופרט בחייו של אאע"ה, הוא מעשה אבות סימן לבנים, גם ברדתו

למצרים.

גופו במצרים - ומהותו בא"י

החת"ס כתב עה"פ ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא יושב בסדום, שאע"פ שאברהם ירד מצרימה לאחר שהיה רעב בארץ, באמת בפנימיותו אע"ה נשאר גם אז בארץ ישראל!

איך יהיו בא"י אחרי שגלו ממנה?!

בפרשת והיה אם שמוע (דברים יא, כא) כתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם, כלומר שיזכו לגור בארץ ישראל ימים רבים, והקשה הרמב"ן והרי רש"י (שם יח) עה"פ ושמעתם את דברי אלה על לבבכם מביא בשם הספרי שאף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמי' לא, כ) הציבי לך ציונים. עכ"ל. משמע שמדובר לאחר שילכו לגלות, שהרי הפסוקים האלו כתובים אחרי שכתוב השמרו לכם פן יפתה לבבכם... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה, וא"כ איך שייך לסיים אחר כמה פסוקים למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם, היה מתאים לומר 'למען תשובו מהרה לארץ ישראל' ועי' ברמב"ן שביאר הפסוקים באופן אחר.

המניח תפילין בניו יורק - מעלה את ירושלים על ראשו

אמנם לדעת רש"י עדיין צריכין אנו למודעי. וביאר החת"ס שבאמת שלאחר שיפתה לבבכם וסרתם... ואבדתם מהרה וגו' ח"ו, מ"מ אעפ"כ כיון שימשיכו להניח תפילין ולעסוק בתורה ותפילה, ולהעמיד בכל מקום תלמודי תורה לתשב"ר, לקיים 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם...' אזי, אף בזמן הגלות בארץ ניכר, נחשב כאילו מרבים ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם. שהרי כל מה שמניחין תפילין בגלות, הוא למען עשות סימנים כדי שלא יהיו לנו חדשים כשנחזור. נמצא שבכל עת שיהודי בניו יורק מניח תפילין, נעשה כמי שמעלה את ירושלים על ראש שמחתו.

במחשבותינו - אנו יושבים על האדמה הקדושה

משל למי שעתיד לעבור לגור בפאריז, ולצורך כן הוא לומד את השפה הצרפתית, כדי שיהא רגיל בה בהגיעו לצרפת. או מי שהיה דר בצרפת ויצא ממנה, שמפעם לפעם הוא מזכיר לעצמו כמה מילים בצרפתית כי דעתו לחזור לשם, ולכן הוא עושה כן כדי שלא תשתכח ממנו. כך בני ישראל בגלותם מקיימים מצוות, כדי שלא יהיו חדשים כשיחזרו. וזש"כ לאחר 'ואבדתם מהרה', 'וקשרתם, ולמדתם, וכתבתם', בכוונה זו שלא יהיו חדשים כשיחזרו לא"י, וממילא שפיר אמר הכתוב תיכף 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה', וז"ל החת"ס 'כי אע"פ שעל כרחינו אנו בגולה, גופינו אבל לא מחשבותינו, ובכל מקום שאנחנו יושבים אנו יושבים על האדמה הקדושה במחשבותינו'.

בתי מדרשות שבחו"ל נחשבים כא"י

והמהרש"א תירץ את קושיית הרמב"ן ש'למען ירבו ימיכם.. על האדמה' היינו בבתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוץ לארץ שנחשבים כארץ ישראל. וכמ"ש בגמ' (ברכות ח.) 'אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא? כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו'. פירוש שבתי כנסיות שבחו"ל דינם כארץ ישראל.

אין היסח הדעת מא"י

אמנם בחת"ס שמענו טעם לדבר זה, כי באמת אינו מסיח דעתו מא"י, ונמצא שבמחשבתו הוא בא"י. וכבר לימד אותנו הבעש"ט שבמקום שמחשבתו של אדם, שם הוא.

לזה מעות על מנת לשלם כשיחזור לא"י

ונחזור לענייננו, גם בשעה שאע"ה ירד למצרים לא הסיח דעתו מא"י ח"ו, וראיה פשוטה לדבר שהרי בחזרתו פרע הקפותיו, משמע שלזה מעות בהלוך למצרים על מנת לשלם כשיחזור, ואם אין דעתו לחזור איך הותר לו

ללוות מעות וכי הוא לָוֶה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם (תהלים לז, בא)?! הס מלהזכיר! אם אאע"ה לָוֶה מעות, פשוט וברור שהייתה כוונתו לשלם, וא"כ פשוט מאד שהיה אומר לכולם שהוא תיכף חוזר ממצרים לארץ ישראל. והחת"ס מעיד עליו דבכה"ג 'בכל מקום שהוא יושב, הוא יושב בארץ ישראל'. וא"כ צ"ע איך כתב הרמב"ן כן, איזה חטא גדול היא ברדתו למצרים? והרי החת"ס מעיד 'בכל מקום שאנחנו יושבים אנו יושבים על האדמה הקדושה במחשבותינו'.

כל יציאתו הייתה על דעת לחזור

בשלמא בפעם הראשונה שאאע"ה יצא מא"י לאחר ברית בין הבתרים, אז חזר לבית אביו 'על דעת שלא לחזור', כי חזר לקיים מצות כיבוד אב, ולא עלה על דעתו שהקב"ה יפטור אותו ממצוה זו, כי מצות כיבוד אב היא דבר מושכל, ודעת הראשונים (עי' רבינו בחיי וירא יח, כ ד"ה ויאמר) שבדבר המובן בשכל, אף בני נח מחוייבים לקיים. לא עלתה על דעתו של אאע"ה שהקב"ה יאמר לו שהוא פטור מכיבוד אב, רק הייתה בלבו תשוקה גדולה לשוב לארץ ישראל, אבל הוא לא העלה בדעתו לשוב אליה. ולכן אותם ה' שנים לא נחשבו לו כאילו הוא נמצא בארץ ישראל. אבל ברדתו למצרים מחמת הרעב, הייתה 'דעתו לחזור' ועדיין לא פרע את חובותיו הן הגשמיים והן הרוחניים לתקן את החילול השם שהיה בירידתו למצרים, ועזר לו הקב"ה ונתעשר בזמן קצר בעשירות מופלגת מאד, וחזר תיכף לארץ ישראל ופרע הקפותיו בכל הבחינות.

בראשית - בריאת העולם - ראש השנה

אי' בליקוטי 'בית אהרן' שאמר בשם הרה"ק רבי אשר סטולינער זי"ע שסדר הפרשיות מבראשית עד וירא היא כחזרה על הימים הנוראים, [כי סמוך לסיום צריך לחזור בשיטה אחרונה מעין הפתיחה] כי פרשת **בראשית** היא ראש השנה, ראשית הבריאה היה ביום א' תשרי.

העולם נטהר במקוה של המבול

פרשת **נח** היא כנגד יוה"כ, שכל העולם נטהר במקוה גדול של מי המבול, ויהי גשם על הארץ **ארבעים** יום וארבעים לילה כמנין **ארבעים** סאה של מקוה טהרה, והתיבה חמישים אמה רחבה כסוד יוה"כ שהוא עולם הבינה וחמישים שעריה. וכמבואר באריכות בספה"ק שטהרת העולם ע"י המבול הוא מאותו שורש של טהרת יוה"כ.

מצוות סוכה - תַּחֲשֹׁב פָּאֵלֹ הַרְחֵקְתִּי נְדוּד

ופרשת **לך לך** כנגד חג הסוכות, כמ"ש בתפילת מצות סוכה 'וּבְזָכוֹת צִאֲתִי מִבֵּיתִי הַחוּצָה וְדֶרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ אֶרְוֶצָה יַחֲשֹׁב לִי זֹאת פָּאֵלֹ הַרְחֵקְתִּי נְדוּד, וְהָרַב בְּבִסְתִּי מַעֲוִי וּמִחֲטָאתִי טַהֲרֵנִי'. וכנודע בשם כמה צדיקים שארץ ישראל וסוכה משורש אחד, שאדם נכנס בהם בשלימות קומתו עם נעליו.

הקב"ה כביכול יתארח אצלו

ופרשת **וירא** כנגד שמיני עצרת, שכל אדם זוכה למדרגת 'וירא אליו השם', ואי' במדרש שאאע"ה חשש למול שמא מתוך חוליו לא יבואו אליו אורחים, אמר לו הקב"ה, עד עתה היו באים אליך גויים, אחר שתמול אני בעצמי אבוא אליך. כך הקב"ה אומר לישראל בשמיני עצרת, מה לכם עם שבעים אומות, עשו לי סעודה קטנה.

צדיקי סלונים אמרו בשם ה'יסוד העבודה' זי"ע, עד פרשת לך לך. ובסטולין הוסיפו גם את פר' **וירא** כנגד **שמיני עצרת**.

קיום בַּסֶּכֶת תַּחֲשֹׁב - גם כשיצא מהסוכה

ואם פרשת **לך לך** היא כנגד חג הסוכות, באנו להבנה חדשה בכל ענין ירידת אאע"ה למצרים, כי מבואר ב'דברי חיים' (דרשות סוכות) שמצות 'תשבו כעין תדורו' מתקיים גם כשאין אדם נמצא בפועל תחת סכך הסוכה, ואף שדיבר שם בדרך החסידות משמע מדבריו שכן הוא הלכה למעשה, שמצות **בַּסֶּכֶת תַּחֲשֹׁב** נִשְׁבֶּעַת יָמִים מתקיימת ע"י שאדם נכנס לסוכה בליל ט"ו תשרי והוא קובע בנפשו שבשבעת הימים הבאים הוא דר בסוכה. אף כשאינו בתוכה שם הוא דירתו. משל לאדם שמצא את ידיד נעוריו ברחוב מלכי ישראל בירושלים, ושאל

אותו: איפה אתה נמצא היום? לא יענה 'כעת אני ברחוב מלכי ישראל', אלא 'אני גר ברחוב כי טוב' כי שם ביתו. אף שברגע זה אינו ברחוב 'כי טוב' אלא ברחוב 'מלכי ישראל', אבל הוא גר ברחוב כי טוב, כי כל בני ביתו וכליו וחפציו, הכל נמצא ברחוב כי טוב, ואפילו שכרגע הוא נמצא לשעה קלה ברחוב מלכי ישראל לתפילת מנחה. כך ביאר הגה"ק מצאנז זי"ע על מצות סוכה, שאף כשאינו נמצא בסוכה בפועל, הרי הוא מקיים מצות 'בסוכות תשבּו'.

הבית עבר לסוכה

וזהו הטעם שהחסידיים לא החמירו לנהוג כיחידי הצדיקים שהחמירו שלא לצאת מהסוכה כל שבעת הימים ממש, [כמבואר ביסוד ושורש העבודה] כי עיקר דירתו של אדם בחג הסוכות הוא בסוכה, כששואלים אותו 'איפה אתה גר', הוא אומר **בחצר** הבית שברחוב 'כי טוב'. אף בשעה שבפועל אינו יושב שם.

גם בשעת ירידת גשמים מקיים בְּסֻכַּת תְּשֻבּוּ

לדעת הדברי חיים גם בשעה שיורדים גשמים ומדין מצטער הוא נכנס לביתו, גם הוא נמצא בסוכה, שהתורה אמרה 'תשבּו כעין תדורו' וגם בביתו אילו היו יורדים גשמים בחדר זה היה יוצא לחדר אחר אף ששם דירתו.

קביעת הדירה בסוכה היא בלילה הראשון

ועפ"ז נבין את דברי הרמב"ם בפירוש המשנה מס' סוכה שאם ירדו גשמים בחג הסוכות, הרי זה כעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, הני מילי בלילה הראשונה דחג הסוכות אך לא בשאר הימים. ויש תמהין מה נפק"מ בזה בין ליל א' לשאר שבעת הימים?

וע"פ ה'דברי חיים' מובן יפה, כי רק בלילה הראשונה אדם קובע דירתו שם בסוכה, אם ירדו אז גשמים, הרי זה כשפך קיתון על פני עבדו, כי עתה הוא 'בא למזוג'. אבל מאז והלאה כבר לא משנה אם הוא נמצא שם בפועל או לאו, כי מצות סוכה כי מצוה נמשכת.

מצטער פטור מן הסוכה - ומא"י

וא"כ ה"ה במצות ארץ ישראל, בשניהם נאמר לשון ישיבה, בְּסֻכַּת תְּשֻבּוּ, ובפרשת מסעי וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וּיִשְׁבְּתֶם בָּהּ, הקב"ה צוה לשבת בארץ ישראל, לדעת רוב הפוסקים הוא כן. וא"כ כשהיה רעב בארץ ישראל, הותר לאאע"ה לרדת למצרים כדין מצטער הפטור מן הסוכה, ליבו ונפשו היו נתונים למצוות הכנסת אורחים, וכשהרעב שולט - אין מה לתת לאורחים, וכך אינו יכול לחיות, ולכן הוא יורד למצרים. וכדברי הגה"ק מצאנז שגם כשיוצא מהסוכה מדין מצטער, הוא ממשיך לקיים מצות בְּסֻכַּת תְּשֻבּוּ.

למה אאע"ה רצה מתנות?

ובזה מובן למה כאאע"ה יורד למצרים הוא מדבר על מתנות, אִמְרֵי נָא אֶחָדִי אֶת לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעִבְרִי וּפְרַשׁ יִתְּנוּ לִי מִתְּנוֹת. ולכאוף זו בושה לחשוב ולדבר על כך שיתנו לו מתנות בגלל שהוא אח של שרה. אלא כאמור שכל ירידתו למצרים הייתה כדי שתהיה לו עשירות ויוכל לשוב לארץ ישראל מקום דירתו האמיתי, ולהמשיך לקיים מצות הכנסת אורחים בשפע רב.

גם במצרים הוא על אדמת א"י

הרי שמאותו יום שאאע"ה קיים 'לך לך', והגיע לארץ ישראל, מאז ועד יומו האחרון הוא היה בארץ ישראל, גם בזמן שירד למצרים - הוא היה בארץ ישראל. ומש"כ הרמב"ן שזה היה חטא גדול, הרי התנא אומר במשנה שהוא עמד בנסיון של 'לך לך', אלא כדברי הגה"ק מצאנז שגם בצאתו הוא שם, 'ועמד בכולם'. אף בהיותו במצרים היה נמצא עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵיכֶם. וזה שאמרו הצדיקים שפרשת לך לך היא כנגד חג הסוכות, כלומר עם כל גדרי הל' סוכה ע"פ הגה"ק מצאנז זי"ע.

לומד בביהמ"ד - ונחשב לו שהוא בסוכה

הרי שאע"פ שאאע"ה עלה ג' פעמים לארץ ישראל, [כמבואר בארוכה בשיעור הקודם] הני מילי בגופו, אבל

מחשבתו עלתה לא"י רק פעמיים, בראשונה לפני שנצטוו, ובשניה אחר שנאמר לו **לך לך**, אבל אחרי זה הוא כלל לא יצא מא"י, ואף שיצא לזמן קט, אבל כשם שמצטער הפטור מן הסוכה ממשיך לקיים 'בסוכות תשבו שבעת ימים', שבעת לשון חיבור של ימים (עי' רש"י ויצא כט, כז עה"פ מלא שבוע זאת) בלי שום הפסק, כי גם כשיוצא משם הוא נשאר שם. שכן אמרו חז"ל (שו"ע או"ח תרלט, ד) שהבא ללמוד תורה בעיון יושב בבית המדרש ולא בסוכה, שיוכל לעיין היטב. ולא אמרו שבז' ימי סוכות ילמד רק בבקיאות כדי שילמד בתוך הסוכה, כי גם כשהוא יוצא זה נחשב שהוא נשאר יושב בסוכה, כי שם דירתו בשבעת הימים האלו.

אאע"ה לא יצא בליבו מא"י

ואם כתב הרמב"ן שזה היה חטא גדול, כך היה נראה בחיצוניות בפועל, אבל בפנימיות החת"ס מביט לליבו של אאע"ה, ורואה שלא יצא מא"י כלל. ירד רק לזמן קט כדי להכות ולבטל קליפת פרעה, להכין קדושה לישראל בגלותו.

יושב בסדום - ומרגיש במצרים

זה לעומת זה עשה האלקים, כשם שאאע"ה נשאר במהותו בא"י אף בהיותו במצרים, לאיך גיסא לוט בן אחיו, תיכף בשובו לא"י הוא חיפש את ככר הירדן הדומה למצרים, וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני נחת ה' את סדום ואת עמורה כגן ה' כפאץ מצרים. הרי שגם כשהוא בא"י הוא נשאר במהותו מצרי.

לוט נחטף - אבל ראשו וליבו בסדום

וכן ביאר החת"ס בהמשך הפרשה עה"פ (יד, יב) ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא יושב בסדום. וקשה שאם לקחו אותו משם, איך נאמר שהוא יושב בסדום? אלא כאמור שכל מהותו סדום, שמחשבתו ותאוות לבו בבהמיות הרשעות של אנשי סדום, והוא יושב בסדום במהותו.

ומדה טובה מרובה, בצד הקדושה, גם אם גופו של אדם מגורש ממקומו בפועל, אם מחשבתו דבוקה במקום הקודש, הרי הוא שם. וכמ"ש למען ירבו ימיכם על האדמה גם לאחר שיצאנו ממנה מצד הגוף.

ועמד בכלם - נשאר על עמדו בא"י

וע"פ כל הנ"ל מיושב מה שאמר התנא עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכלם. כי במהותו הפנימית הוא תמיד נשאר בארץ ישראל. אחר נסיעתו השניה והאחרונה במחשבה. ורק לפי הפעולה החיצונית שנראה כמי שעלה ג' פעמים לא"י, על זה דיבר הרמב"ן שזה היה חטא גדול. אמנם כאמור שגם מזאת זכינו לעשירות מופלגת לגדור את בנות ישראל בקדושה וטהרה, החנכי והפלאי, שבטי י'ה עדות לישראל.